

Küreselleşme Sürecinde İktisat Politikaları ve Yakınsama Tezi

İsmail SEYREK*

This work attempts to make a brief survey on the issues of globalization and the related problems. Here we formulate two types of definition for the ongoing globalization process. Whatever type of definition is chosen, the process is a clear phenomena. However it is clear that the process of globalization has many drawbacks in addition to the expected benefits. In order to avoid global crisis and volatility it is commonly believed that the global economy must be governed by a set of international institutions participated by all countries.

1. Giriş

Dünya ekonomisi son 30 yıldır küreselleşme adı verilen sürekli bir dönüşüm içindedir. Küreselleşmenin oluşmasını hazırlayan iki temel gelişme vardır: Birincisi, 1970'lerin başında başlayan Petrol kriziyle birlikte dünya ekonomisini, uzunca bir süreden beri istikrar içinde benzeri görülmedik bir büyüme ve gelişme yaşatan Bretton Woods sisteminin artık fonksiyon göremez hale gelmesidir. Diğeri ise, İkinci Dünya Savaşından hemen sonra başlayıp uzunca bir süre devam eden soğuk savaşın 1970'lerin sonunda çözülmeye başlayarak 1991 yılında sonuçlanması ve resmen bitirilmesidir. Birbirini takip eden bu oluşumları takiben uluslararası ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler kabuk değiştirmiştir.

Artan teknolojik gelişmeyle paralel olarak büyüyen iletişim ve enformasyon ağı, dış ticaret ve sermaye hareketlerinin hacim ve akışkanlığını artırmıştır. Daha çok sermayenin ulusal sınırların kısıtlaması olmadan dünya ölçeğinde serbestçe hareket etmesi şeklinde algılanan küreselleşmenin, bütün ekonomilerin lehine olduğuna ve toptan dünya ekonomisinin refah ve mutluluğunu artıracığına inanılmıştır. Ancak sık sık yaşanan durgunluklar, peş peşe gelişen ekonomik ve mali krizler küreselleşmenin yönetilmesi gerektiğini ima etmektedir. Bu sebeple şu an itibarıyla küresel ekonomik sistem yönetişimi için etkin bir uluslararası yapılanmayı beklemektedir.

* Assistant Prof., Gazi Üniversitesi, Çorum İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Bu çalışma ilk olarak küreselleşme tanımlarını açıkladıktan sonra küreselleşmenin ekonomi politikası üzerine olan etkilerini ele almakta, daha sonra dünya ekonomilerinin büyümelerini karşılaştırmaktadır. Sonuç kısmından önce küresel ekonominin mahzurlarını giderme noktasında literatürün öne sürdüğü önerileri tanıtmaktadır.

2.Küreselleşme: Kavram ve Tartışmalar

Literatürde küreselleşme hakkında aşağı yukarı üç farklı fikir vardır: Birinci grubu temsil eden Ohmae(1995) ve Reich(1992)'e göre, küreselleşme her şeyi değiştiren kaçınılmaz, tartışılmaz bir eğilimdir. Bu görüşe göre ulus devlet ve sendikaların etkinliği kalmamıştır. İkinci grubu temsil eden Ruigrok von Todor(1995), Wood(1997) ve Gordon(1988)'a göre, küreselleşme yeni bir şey değildir; tarihsel görelilik açısından ve sonuçları itibariyle önemi ve etkileri yenilik arz etmemektedir(Tonak, 2000:29). Üçüncü grubu temsil eden Boyer ve Drache(1996) ve Hirst ve Thompson(1996)'a göre, küreselleşme bir abartmadan başka bir şey değildir(Tonak, 2000:29). Bu düşüncelere rağmen küreselleşme konusundaki bütün tartışmalar zihinde birbirine karşıt iki temel tanıma çağrıştırmaktadır.

Dünya ekonomisi, İkinci Dünya Savaşından sonra tesis edilen Bretton Woods Sistemi üzerinde gelişen bir küreselleşme süreci yaşamaktadır. Küreselleşme olgusu, 1970'lerin sonunda başlayan liberalleşme eğilimleri ve 1990'da gerçekleşen sosyalist blokun tasfiyesi ile daha da belirgin hale gelmiştir. Küreselleşmenin ona bakış açısına göre değişik tanımları vardır. Küreselleşmeyi doğal bir olgu olarak gören kesimler kavramı apolitik olarak tanımlarken, küreselleşme olgusunu kapitalist blokun bilinçli kurgusu olarak görenler ise, kavramı politik temel ve amaçlar doğrultusunda tanımlamaktadırlar.

İlk anlayışın küreselleşme tanımlarına örnek verilirse:

Küreselleşme, sermaye ve üretim faaliyetlerinin ulusal sınırların kısıtlanması olmadan dünya genelinde serbestçe hareket edebilmesidir. Ancak küreselleşme aynı zamanda artan teknoloji ve liberalleşen uluslararası piyasaların etkisi ile ekonomik birimlerin etkileşimlerinin artmasıdır. Küreselleşme olgusunun arkasında iki temel etken vardır: Birincisi teknolojik ilerlemenin iletişimde yarattığı baş döndürücü devrimi, diğeri ise, ulus devlet gücünü her geçen gün aşındıran serbest piyasa ekonomisi felsefesinin(serbestleşme/özelleşme) genel kabul görmesidir(Kazgan, 2000:21-22).

Bir diğer tanıma göre küreselleşme ya da küresel ekonomi, dünya piyasalarında ulusal sınırlardan, ulusal politikalarından ve yurt içi ekonomik kısıtlardan bağımsız olarak faaliyet gösteren(çalışan) uluslararası firma ve finansal kurumlarca ağırlıklandırılmış bir ekonomidir(Bairoch and Kozul-Wright, 1996:2).

Bir başka apolitik anlayışa göre, küreselleşme ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmasını ifade etmektedir(DPT, 2002:3). Küreselleşme, dünyada uygulanan ekonomik sistem ve ekonomi politikalarının giderek birbirine yakınlaşmasıdır(DPT, 2002:3). Küreselleşme, günümüz dünyasında yeni ortaya çıkan veya şimdilerde daha da belirgin hale gelen faktörlerin etkisi sonucunda insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönleri bakımından coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumların da gitgide bunun bilincine varmaları sürecini ifade eden bir kavramdır(DPT, 2002:55). Radikal anlamıyla küreselleşme ekonomik ilişkilerin yoğunlaştığı konjonktürel bir durum değil, yeni bir ekonomik yapının ortaya çıkmasıdır (DPT, 2002:32).

Bir diğerine göre küreselleşme, kısmen yeni teknolojilerin hızlı ve yaygın yayılmasından kaynaklanan büyüyen ekonomik bağımlılığın bir sürecidir(Wagner, 2001: 35).

Bir başkasına göre küreselleşme, özel birimleri ve hükümetleri artan derecede uluslararası rekabete maruz bırakan teknolojik ve politik olarak sürdürülen küresel ekonomik entegrasyonun bir sürecidir(Wagner, 2001: 5).

Greenspan'a göre küreselleşme, ulusal ekonomik sistemlerin artan etkileşimi olup, teknolojik gelişmelerin, dünya çevresindeki piyasalarda deregülasyon ve özelleştirmeyi teşvik eden hükümet politikalarının topyekün olarak oluşmasına yol açtığı doğal bir olgudur(Kahn, :5).

İkinci yaklaşıma göre, küreselleşmenin tanımı esas itibariyle kapitalist Batı ülkelerinin stratejik bir yapılandırması bağlamında yapılmaktadır. Bu yaklaşıma göre küreselleşmenin tanımları şöyledir:

Küreselleşme, Keynesyen ekonomi politikasının 1970'lerin başında geçersiz hale gelmesi ve Sovyet sisteminin sürdürülemezliğinin anlaşılmasıyla yurt içi ekonomik politikaların öneminin azalmasını sağlayan ve yeni uluslararası ekonomik düzeni oluşturan güçlü ekonomik kuvvetlerin bir serisidir(Bairoch and Kozul-Wright, 1996:1).

Bu yaklaşımın diğer bir tanımına göre küreselleşme, özellikle 1970'lerin başından beri görece durgunluk yaşayan gelişmiş kapitalist ülkelerin, sermayenin kendini yeniden üretme, yayılma ve büyüme çabalarını Batı ekonomilerinin dışına yönlentmelerinin bir sonucudur(Tonak, 2000:31).

Bir başkasına göre küreselleşme, kumanda ekonomisinin küçülmesi, devletin bütün sosyal ve ekonomik işlevlerinden vazgeçmesi, ekonominin özelleştirme, deregülasyon yöntemleriyle yeniden yapılandırılması, pazarın dünya ölçeğinde büyüyüp ulusal sınırların dışına çıkması ve sonuçta dünyanın tek bir pazar olmasıdır (Şaylan, 1997:9).

Küreselleşme tanımları arasında bir kategorileştirme yapılırsa küreselleşmenin iki tanımı vardır: Birincisi küreselleşmenin iyi niyetli tanımı, diğeri ise küreselleşmenin art niyetli tanımıdır. İyi niyetli tanıma göre küreselleşme, artan bilgi, teknoloji, gelişen ve yaygınlaşan evrensel beşeri değerler ve demokrasi ışığında ulusal sınırlamaların ve kısıtların azalarak dünya ölçeğinde gittikçe yaygınlaşan bir evrensel pazar ve yaşam alanının ortaya çıkması sürecidir. Bu küreselleşme, amaçlı bir şekilde kurgulanmış ve belli ülkeler tarafından yönetilen bir süreç olmayıp tamamen doğal gelişen bir olgudur. Diğer uçta ise küreselleşme, esas itibariyle soğuk savaşı kazanan muzaffer kapitalist Batı'nın zaferin ganimetlerini toplamak için bilinçli olarak uygulamaya koyduğu topyekün bir süreç olarak anlaşılmaktadır.

Birinci kategoriye giren küreselleşme taraftarlarına göre küreselleşme doğal bir pozitif gelişmedir(Frankel, 2000:2). Küreselleşme sadece ekonomik açıdan değil, ekonomik olmayan amaçlar açısından da pozitif bir gelişmedir. Küreselleşmenin belli başlı iki temel itici gücü vardır: Birincisi ulaşım ve iletişimde azalan maliyetler, diğeri ise kamu sektöründe ticaret ve yatırımlara karşı azalan politik engellerdir(Frankel, 2000:2). Teknolojik ilerleme ve yenilikler ulaşım ve iletişim maliyetlerini uzun süreden beri aşağı çekmekte, azaltmaktadır. 1920-1990 arasında ortalama okyanus taşıma maliyeti teknolojik gelişme ve yenilikler sayesinde ton başına 95USD'dan 29USD'a düşmüştür. 1930-1990 arasında yolcu başına bir mil için 0.68 USD olan ortalama hava yolu hasılatı 0.11 USD'a düşmüştür. Teknolojik ilerlemeyle artan miktarda malın hava yoluyla taşınması sağlanmıştır. Jet hava taşımacılığı ve dondurucu teknolojisi ticareti olmayan malların uluslararası niteliğini değiştirmiştir(Frankel, 2000:2). Benzer şekilde teknolojik ilerleme ve yeniliklerle birlikte iletişim maliyetleri düşmüştür(Frankel, 2000:3). Bütün bunlar mal ticaretini ve sermaye hareketini artırmıştır. Ancak her şeye rağmen ticaret engelleri mevcuttur(Frankel, 2000:3). Küreselleşmenin geçmişle ilgisinin olmadığı, yeni olduğu, para otoritelerinin küreselleşmeyle ulusal ekonomide güçlerini yitirdikleri, küresel arenada edilgen oldukları kabul edilmektedir.

Küreselleşme ve internetle artan iletişimin ve dolarlaşmanın ulus devletin düşmesine neden olduğu ve çok sayıda milletin oluşumuna yol açarak mikrokosmik bir dünyaya yol açtığı iddia edilmektedir(Frankel, 2000:3).

Karşı görüşe göre ise küreselleşme doğal bir süreç değildir, aksine İkinci Dünya Savaşından sonra dünya liderlerinin tesis etmiş oldukları yapıya istinaden gelişmiştir. Ancak buna karşılık küreselleşme insan yapısıdır. Küreselleşmenin mahsurlarının giderilmesi ve faydalarının realize edilmesi için de işbirliğine ihtiyaç vardır. Ulusal sınırlar arasında tam bir entegrasyonun gerçekte bir saman adam olduğu iddia edilmektedir. Ancak entegrasyonun bir saman adam olmasına rağmen işe yaradığı belirtilmektedir(Frankel, 2000:7). İddia edildiğine göre, sermayenin küreselleşmesi söz konusu değildir, sadece kısa vadeli portfolio hareketleri

mevcuttur. Sermayenin geniş serbestisine rağmen, emeğin hareketi tam bir kısıt altındadır. Küreselleşme süreciyle birlikte faktör sahipleri açısından özellikle gelişmekte olan ülkelerde ulusal ekonominin güçlü olup olmama sorunu sadece emeğin bir sorunu haline gelmiştir, çünkü sermayedar bir şekilde risk yönetim teknikleriyle ve sağlanan mobilite serbestisi ile kendini korumaya alabilirken bütün şok ve krizler emek üzerinde etkilidir(Şaylan, 1997:30-32).

Şu an itibarıyla dünya ekonomisi ile ilgili iki düşünce söz konusudur: Birincisi dünya ekonomisi, ulusal ekonomilerin edilgen durumda olduğu tamamen küreselleşmiş bir ekonomidir; ikincisi dünya ekonomisi, ulusal ekonomilerin ekten rol oynadığı açık bir uluslararası ekonomidir(DPT, 2002:33). Ancak bu tanımlamalar bir yana, şu bir gerçek ki küreselleşme dünyada yaşanan bir olgudur.

Küreselleşme olgusunun faydaları ve mahzurları iç içedir. Bazı ülkeler için faydalı iken, bazı ülkeler veya ülke grupları için zararlı olarak düşünülebilir. Ampirik analizlere göre, küreselleşme ve uluslararası finansal entegrasyon genel büyümeyi hızlandırmaktadır(Edison et al, 2002:1). Küreselleşme öncelikle ticaret engellerinin azalmasını sağlayarak ihracata dayalı bir büyümeyi mümkün kılmakta; toplumlarda artan oranda özgürlüklerin yaşanmasını sağlamakta; değişik mal, yeni bilgi, teknoloji, fikir ve farklı alanlarda uluslararası en iyi yönteme ulaşılmasını sağlamaktadır(Solimano, 2002:9). Bunun dışında küreselleşme karşılaştırmalı avantajlardan yararlanmayı sağlamakta; rekabeti ve ölçek ekonomisinden faydalanmayı mümkün kılmaktadır(Pappaori, 2000:2). Küreselleşmenin arkasındaki teknoloji kaynaklı gelişme süreci, özellikle teknolojik iyileştirmeler ve geliştirmeler, piyasaya dayalı ekonomik sistemlerin etkin işleyişini geliştiren muamele ve enformasyon kalitesindeki artış, önemli maliyet indirimleri sağlamaktadır. Piyasaların sonuçlanan genişlemesi, artan rekabet ve azalan gümrük tarife ve ticaret engelleriyle ilgilidir (Kahn, 2001:5).

Diğer taraftan küreselleşmenin bazı mahzurları da vardır: Küreselleşme, sermayenin bir kaç elde toplanmasına yol açıp, eşitsizliği artırmakta; krizlerin ülkeler arasında entegre olan varlık ve mal piyasaları yoluyla kolayca bulaşmasına neden olmakta; oluşan belirsizliğin ve oynaklığın sermaye birikimini ve büyümeyi ters etkilemesine neden olmakta; yarattığı oynaklık ve istikrarsızlık nedeniyle iş güvencesini azaltmakta; yaratılan oynaklık ve belirsizlikle niteliksiz emeğin göreceli olarak en çok incinen taraf olmasına neden olmakta ve böylece gelir dağılımını daha da bozmaktadır(Solimano, 2002:11). Bunların dışında küreselleşme, tek kutuplu bir dünyayı empoze etmekte; yarattığı otorite boşlukları sebebiyle oluşan çatışma ve yerel talepleri karşılamak ve yönetmek için Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin yeniden yapılandırılması ve örgütlenmesini zorunlu kılmakta; istikrar ortamının sağlanması ve sürdürülmesi sorununu ortaya çıkarmakta; küresel krizlerin yönetimi sorununu gündeme getirmekte; ödemeler bilançosu finansmanı ile gelişme finansmanı arasındaki farkın belirsizleşmesine yol açmakta; uluslararası finans ve

bankacılık standartlarının uyumu sorununu gündeme getirmektedir(Solimano, 2002:13). Bunun dışında küreselleşme karşılaştırmalı alanda üstün olan ülkelerin avantajlarını kaldırabilmekte, belirsizlik ve şoklara neden olmakta, kritik mallar için dış bağımlılık yaratmakta, yurt içi gelir dağılımını bozmakta ve büyük cari açıklarla finanse edilen daha yüksek tüketim düzeylerine yol açmaktadır(Rappaport, 2000:2).

Dünya ekonomisinin tam olarak küreselleştiğinden söz etmek mümkün değildir, çünkü hala ticaret ve sermaye yatırımı yurtiçi ve bölge içi sapsmalıdır ve yerel tasarruf-yatırım korelasyonu güçlü bir olgudur(Obstfeld and Rogoff, 2000:1). Küreselleşme bir tarafta her ne kadar teknolojik gelişmelerle yaratılmış bir süreç olsa da, temelde finansın hızlı liberalleşmesi, ticaretin ve yatırımın hızlı liberalleşmesi sonucu mümkün kılınan bir süreçken, diğer tarafta gelişmiş ülkelerin politika seçimlerinin ve onların hakim olduğu uluslararası kuruluşların yürüttüğü bir süreçtir(Hhor, 2000:2). Küreselleşmenin empoze ettiği açıklık her ne kadar genel olarak avantajlı gibi görünse de, gerçekte gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmeden edinecekleri fayda onların gelişmişlik düzeylerine, açıklığın getireceği yoğun rekabete hazırlık durumuna ve kendi özel niteliklerine bağlıdır(Hhor, 2000:2).

Küreselleşmenin yoğunluk kazandığı son 25 yılda gelişmiş ülkelerle diğer ülkeler arasındaki uçurum giderek derinleşmiştir. 1965'de G-7 ülkeleriyle gelişmekte olan ülkeler arasındaki gelir farkı 20 kat iken, 1995'de 39 kata çıkmıştır(Tonak, 2000:32). Küreselleşme tezlerinin tersine hala ulusal tasarruf ve yatırım arasında yüksek bir korelasyon vardır(DPT, 2002:64).

Küreselleşme sürecinin belli başlı özellikleri tanımlanmaktadır: Öncelikle küreselleşme, bir açıdan bakıldığında ekonomik kaynakların ve gücün uluslararası şirketler ve küresel finansal firmalar ve fonlar tarafından artan konsantrasyonu ve tekelleşmesidir; diğer yandan ise ulusal politikaların ve politika yapma mekanizmasının küreselleşmesidir(Hhor, 2000:4). Bireylerin artan ölçüde uluslararası kuruluş ve şirketlerin etkisi altında kalması ve ulusal devletlerin ekonomik hükümlerlerinin azalması, ulusal egemenlikleri sınırlandırmakta ve hükümetlerin yapabilirliklerini azaltmaktadır(Hhor, 2000:5). Gelişmiş ülkeler, uluslararası kuruluşların işleyiş süreçlerini ve politikalarını kontrol etmekte ve kendi ulusal politikaları yoluyla uluslararası kuruluşları ve diğer ulusları etkileyebilmektedir(Hhor, 2000:5). Uluslararası kuruluşlar tarafından uygulanan yapısal uyum politikaları küreselleşmenin temel özellikleri olan özelleştirme, serbestleştirici finansal politikalar, sermaye mobilitesine uygun kanunlar, devletin küçültülmesi ve küreselleşmeyle uyumlu yönetim yapılanması anlayışını empoze etmektedirler(Hhor, 2000:2). Ülkelerin seçme şansları yoktur.

Küreselleşme sürecinde Bretton Woods kurumları ve Dünya Ticaret Örgütü, Birleşmiş Milletler Teşkilatına göre daha faal ve aktiftir. Küreselleşme sürecini yapılandırma noktasında Birleşmiş Milletler Teşkilatı pasif durumdadır(Hhor, 2000:5-6).

Küreselleşme bir kaç öncü ülkede büyüme ve genişleme yaratmaktadır, bazı ülkelerde mutedil büyümeyle birlikte sürekli bir salınım ve dalgalanma söz konusudur; fakat bir çok ülkede ise marjinalleşme ve gerilemeye neden olmaktadır(Hhor, 2000:7). Bu da dünyada ciddi bir kutuplaşma yaratmaktadır(Hhor, 2000:7) Ülkeler arasında ciddi bir iraksama söz konusudur(Hhor, 2000:8). Küreselleşme sürecinde ticaret hadleri sürekli gelişmekte olan ülkeler aleyhine gelişmekte, diğer yandan ise ithalat serbestleşmesi konusunda sürekli bir baskı uygulanmaktadır(Hhor, 2000:10). O yüzden açık sistem zarar vermekte, kontrol edilmesi ve seçici olunması gerekmektedir(Hhor, 2000:28).

Küreselleşme yeni bir olgu değildir(Hirst and Thompson, 1998:8). Oran olarak dünya 1914 öncesi serbest ticaret faaliyetlerinin düzeyine bile ulaşamamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen küreselleşmeyi 1914'den önceki küresel dönemden ayıran temel özellik ikinci küresel dönemde uluslararası örgütlerin yönetsel gücü ve başat ülkelerin güçlü koordinasyonlarıdır. Küreselleşme, bilgi ve teknolojinin yaygınlaşması ve etkileşimin artması noktasında hem gelişmiş ülkelere hem de gelişmekte olan ülkelere yararlar sağlamakta, ancak ekonomik yönetim ve politikalar geliştirme noktasında gelişmekte olan ülkeleri tamamen edilgen duruma getirmektedir. Aşağıda ekonomi politikasıyla ilgili tartışmalar buna açıklık getirmektedir.

3. Küreselleşme Sonrası İktisat Politikaları ve Ekonomik Performans

Kamu müdahalesinin azaltılması, devletin küçültülmesi, özelleştirme, deregülasyon ve dış ticaret serbestisi küreselleşme olgusunun anahtar kavramlarıdır. Bu anahtar kavramların getirdiği yeni anlayış ekonomi politikasını toptan değiştirdi ya da daha iyi bir anlatımla iktisat politikasızlığını doğurdu.

Serbestleşmeyle beraber uluslararası sistemde sermaye akışkanlığı, teknolojik ilerleme ve yükselen piyasa rekabetinin bileşik baskısı, yurt içi politika yapıcılarının gücünü geri dönülmez bir şekilde azalttı. Küreselleşme, yurt içi ve yurt dışı muamelelerin liberasyonu yanında ekonomik açıklıkla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır(Bairoch and Kozul-Wright, 1996:4). Ekonomik faaliyetleri yönetmede devletin rolü küreselleşme baskıları altında hali hazırda azalmış ve mevcut ortamda da ilgisiz hale gelmiştir(Bairoch and Kozul-Wright, 1996:4).

İktisat politikası önemini yitirmiş görülmektedir, çünkü iddia edildiğine göre küreselleşmenin geldiği nokta itibariyle dünyadaki insanların yarısının, ülkelerin de üçte birinin kendi ekonomi politikaları üzerinde tam bir kontrolü yoktur. Sanayileşmiş ülkelerin milletleri tarafından yönetilen ve Washington'da bulunan yabancı uzmanlar bu ülkelerin makro ekonomilerini, yatırım projelerini ve sosyal harcamalarını yönetmektedir(Taylor; 1997:145). Bunun arkasındaki talimat prensipleri Washington konsensüsüdür. IMF ve Dünya Bankasının elemanları gelişmekte olan ülkelere ve Doğu Avrupa ülkelerine gitmekte ve onlara politikaları

empoze etmektedir. Her ikisi tarafından önerilen politikalar illiyetli ve pratikte sorunlu politikalarlardır. Bu politikalar ABD, İngiltere ve Japonya tarafından desteklenmektedir.

Bu kuruluşlar nakit para ile gittikleri için politika otoriteleri, temsilcilerin önerdiklerini kalpten dikkate alma noktasında güçlü bir teşvikle karşı karşıyadırlar. Öneriler yeni liberal ve piyasa uyumlu(market friendly) önerilerdir(Taylor 1997:145). Ancak tam liberal sistem sosyal ve politik açıdan imkansızdır. Kendi kendini düzenleyen ya da kendiliğinden düzenli piyasalar özellikle emek, finans ve uluslararası ticarete varlığını sürdürmez(Taylor 1997:145)..

Deregülasyon, istikrarsızlık, spekülasyon ve tekelleşme ya da gelirin tek elde toplanmasına yol açmıştır(Taylor 1997:145). Deregulasyonla çifte bir hareket söz konusudur. Önce deregulasyon sonra finansal istikrarsızlık, sosyal tansiyon birikmesi ve arkasından da deregulasyonun tersine olan istikrar sağlamaya yönelik gelişmiş ülkeler arasında tesis edilmeye çalışılan iş birliği ve yerel entegrasyonlar gelmektedir(Taylor 1997:146).

Bretton Woods sisteminin kuruluşundaki felsefe devletin hem ulusal hem de uluslararası ekonomik sistemi düzenlemede merkezi rol oynaması konusunda bir genel kabul idi. Keyesen'in teorisi onun entelektüel alt yapısını hazırlamıştır. Bu tutum artık tükendi. Bunun sebebi sosyal demokratik Keynesyen politikaların artık eskisi gibi büyümeyi sürekli kılamaması ve işsizliği önleyememesidir. 1970'lerin Altın Çağı bitmiştir. Son 20-25 yılda çok uluslu şirketler ve uluslararası finansal piyasalar, fakir ekonomilerin liberalize edilmesi için baskılarını artırdılar. Diğer taraftan IMF ve Dünya Bankası, politikalarını fakir ülkelerin dış ticaret rejimi ve sermaye hareketlerinin liberasyonunu sağlamak için kurguladılar(Taylor 1997:146).

Uluslararası ekonomi dramatik bir takım değişiklikler yaşadı. 1970'lerde petrol fiyatları daha önce hiç rastlanmadık bir şekilde artarken, birinci mal fiyatları hızlı bir düşüş gösterdi. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin bir tarafta ithalata dayalı girdilerini pahalı hale getirirken, diğer tarafta ihracat gelirlerinin azalmasına yol açtı. Bir başka tarafta ise petrol gelirleri artan Orta Doğu ülkelerinin Avrupa banka sisteminde biriken petro-dolar fonları kolay bir borçlanma olanağı yarattı. Bu fonların ihtiyatsızca kullanılması kısa sürede gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir borç birikimine yol açtı. Bunun arkasından faizlerin yükselmesi dünyanın genelinde yaşanan bir borç krizi başlattı. Borç kriziyle beraber uluslararası kuruluşlar makroekonomik uyumlaşma programı(structural adjustment program) uygulamaya başladı(Taylor 1997:146).

Bütün bu gelişmelerle beraber uygulanan borca bağlı ekonomi politikalarıyla gelişmekte olan ülke ekonomileri her geçen gün dışa bağımlı hale geldi ve politika uygulama serbestliğini kaybettiler. Ekonomiler dış şoka tamamen açık hale geldiler. YİGSMH'nın %10'una yakın bir dış şoku her hangi bir ekonominin idare etmesi güçtür. Uluslararası finansal kuruluşlar tarafından empoze edilen politikaların

uygulanmasıyla dünya genelinde enflasyoncu ve geriyi besleyen ters etkiler yaygınlık kazandı. Bu sorunlar geleneksel ekonomi anlayışı taraftarlarınca ithal ikamesi gibi eski politikalara atfedildi(Taylor 1997:146). Çözüm olarak dışa açık ekonomi politikası ile büyüme önerildi. Güney Doğu Asya ülkeleri ihracata dayalı büyüme stratejileriyle ciddi büyüme oranları ve gelişme kaydettiler. Ancak bu ülkeler küreselleşme sürecinin deregülasyon, liberalleşme ve serbestlik söylemlerine rağmen gerçekleşen, bebek sanayii politikaları, selektif sanayi politikaları, birikim ve teknolojik ilerlemeyi teşvik politikaları ve devlet yapılarının reformlarıyla başarılı olmuşlardır(Bairoch and Kozul-Wright, 1996:16). Ancak 1990'larda yaşanan Güney Doğu Asya ve Rusya krizleri ihracata dayalı politikaların da tek başlarına yeterli olmadığını gösterdi.

Gerçekten de dışa açılma sürdürülebilir büyüme için yeterli değildir(Rodrik, 2000:24). Bu konuda ihtiyatlı olunması gerekmektedir, çünkü öncelikle büyümenin arkasındaki temel belirleyici faktör dışa açıklık değil, sermaye, insan kaynakları ve teknolojik gelişme birikimidir. Dışa açılma büyük olasılıkla ülkeler içindeki gelir ve zenginlik eşitsizliklerini artıracak baskılar getirir. Buna ilaveten dışa açıklık, ülkelerin yerel çatışmalar ve politik ayaklanmalar yaratacak harici şoklara karşı zayıf olmasına yol açar(Rodrik, 1999:24).

Şoklara karşı dirençsizleşmenin yanında küreselleşme, ulusal devletin para ve maliye politikası ve uluslararası ticaret politikası araçlarından faydalanmasını azaltmıştır(Öniş, 1994:114). Döviz kuru üzerindeki kontrollerin sınırlanması ve sermayenin artan derecede mobil hale gelmesi ulusal devletlerin faiz haddi ve döviz kuru üzerinde çok az bir güçleri kaldığı anlamına gelmektedir(Öniş, 1994:114).

Uluslararası ticari ve finansal liberalleşme ve sermaye akımlarının üzerindeki kontrollerin kaldırılmasına paralel olarak küreselleşme, yurt içi ekonomik sistemlerde de radikal eğilimlere yol açmıştır. Bunların başında özelleştirme ve devletin üretim sektöründen çekilerek hacmini ve faaliyet alanını daraltması gelmektedir(Öniş, 1994:114). Operasyonel olarak iktisat politikası gücünü yitirdiği gibi hacim olarak da devlet ekonomiden uzaklaşma noktasına gelmiştir. Küreselleşme, sürdürülemez ekonomi politikaları(yüksek mali açık, desteksiz finansal politikalar, ki bu politikalar ulus içi yatırımcıyı ve küresel piyasaları cezalandırıcıdır) uygulayan hükümetleri disipline edici bir güç olarak görülmüştür. Küreselleşme ile donanımları azaltılan para ve maliye otoritelerinin tam istihdamı sürdürme ve dağıtımsal ve sosyal amaçlara yönelik olan dalgalanma düzeltici karşı aletleri kullanma kapasitesi kalmamıştır(Solimano, 2002:16).

Küreselleşme sonucu oluşan yeni ekonominin artan esnekliği para ve maliye politikalarının kullanımını zora sokmuştur. Verimlilik trendi değiştiğinde potansiyel hasılanın yönünü tayin etmek güçtür. Uzun dönemde merkez bankası, yükümlülüklerine karşı talep düşmesiyle karşı karşıya kalmış ve faiz haddi araç olarak kullanımını yitirmiştir(Cecchetti, 2002:1).

Küreselleşen yeni ekonomide para ve maliye politikalarını geçersiz kılan ya da zayıflatan üç temel olgu vardır: Birincisi teknolojinin talepteki değişmelere aşırı duyarlı olması; ikincisi kiralanan emeğin iş koşullarına göre esnek kullanımı ve üçüncüsü de yeniliklerin ya da yenilik projelerinin finansal ihtiyaçlarını sınır tanımadan giderebiliyor olmasıdır(Ceccethetti, 2002:2). Bu ortam değişikliği yanında nakit ve rezerv ihtiyacının azalması, merkez bankalarının fiyat istikrarı ve büyümeyi sürdürme politikaları açısından diğer bir güçlüktür(Ceccethetti, 2002:2).

Küreselleşmenin para politikasına iki kanaldan etkisi söz konusudur: Birincisi para politikasının uygulanması açısından ortamda bir belirsizlik yaratmaktadır. Belirsizlik esas itibariyle parasal yenilikler ve aktarım mekanizmasıyla ilgilidir. İkincisi ise, küreselleşme uluslararası entegrasyonu güçlendirerek ve artırarak uluslararası rekabeti artırmıştır. Artan rekabet de oyuncuları para politikasını uygulama şartlarını ve kısıtlarını değiştiren yapısal uyumlar veya reformlar yapmaya zorlamıştır(Wagner, 2001: 2). Küreselleşme mikro alanda daha düşük fiyat mark-upları ve daha düşük ücretlere yol açmaktadır. Küreselleşme, istenmeyen fiyatları ve gayri etkin ücretleri sürdürmeyi imkansız kılmaktadır. Fiyat seviyelerinin azalacağı tahmin edilmektedir. Makroekonomik alanda ise bölgeler veya ülkeler arasında mahalli veya infrastrukturel rekabeti artırmakta olduğu düşünülmektedir. Bunun da gerisin geri hükümetleri gayri etkinlikleri yok etmeye zorladığı iddia edilmektedir(Wagner, 2001: 2).

İstikrar, verimlilik ve büyümedeki geçici olanı sürekli olandan ayırmayı gerektirir. Uzun dönemli tehdit oldukça farklıdır. Merkez bankaları parasal taban talebinin yok olması tehdidi altındadır(Ceccethetti, 2002:14). Para politikasının amacı fiyat istikrarını sağlamak, yani enflasyonu düşürmek ve büyümenin sürdürülmesini sağlamak, yani hasıla oynaklığı ve enflasyon ağırlıklı ortalamasını minimum yapmak para politikasının temel işlevidir. Bunun etkin yapılması para arzının etkin kontrolü ve izlenmesinden geçer(Ceccethetti, 2002:15). Ancak finansal yenilikler ve liberasyonlar bu işlevin etkin bir şekilde yürütülmesini zorlaştırmış ve merkez bankacılığı gelenek ve yöntemlerini alt üst etmiştir. Finansal yenilikler, merkez bankasının işlevlerini etkinlikten uzaklaştırmıştır. Enflasyon ve iletişim teknolojisinin para politikasına etkileri dikkate alındığında uzun dönemde merkez bankası taahhütlerine karşı potansiyel talebin azaldığı görülmektedir. Merkez bankası taahhütlerine karşı toplam talep azaldıkça merkez bankalarının gücü de azalmaktadır. Ancak buna rağmen bu durum, merkez bankalarının her şeyi tamamen yitirecekleri anlamına gelmiyor(Ceccethetti, 2002:22).

Uzun vadede faiz oranındaki değişmelerin, enflasyon ve büyüme üzerine etkisi olacaktır. Para otoritesinin deregulasyon olgusu yüzünden faiz üzerinde bir etkisi olmadığı için, artık enflasyon ve büyümeyi para politikası araçlarıyla etkilemesi söz konusu değildir(Ceccethetti, 2002:18). Faiz oranının para politikasının bir aracı olmaktan çıkmasının dışında teknolojik yenilikler parasal aktarım mekanizmasının

dinamiğini değiştirmiştir(Ceccethetti, 2002:18). Faiz politikası ve finansal aracı sisteminin değişimi istikrarlandırıcı politika araçlarını temelden etkilemiştir. Teknolojik yenilikler merkez bankalarının taahhütlerine karşı ekonomik birimlerin talebini değiştirdiği için merkez bankalarının işlevleri eskisi kadar etkin değildir, çünkü merkez bankaları para politikalarını taahhütleri kanallarıyla yürütürler. Eğer taahhütlere talep azalır, merkez bankacılığı yolu ile ekonomik istikrar sağlamanın imkanı yoktur(Ceccethetti, 2002:18).

Küreselleşme sonucunda kamu maliyesinin disipline olma meyline gireceği ve enflasyon oranının düşeceği beklenmiştir. Küreselleşme enflasyonsuz bir büyüme süreci amaçlamıştır; ancak gelişmekte olan ülkeler için bazı temel sorunlar vardır: Vergi indirimleri ve alt yapı sorunlarıyla ilgili harcamalar senyorağı artırma baskısı yaratmaktadır. Devletin bunları ancak harcamaları artırarak yapması enflasyonu beslemektedir(Wagner, 2001: 23). Bu da doğal olarak küresel beklentilerle uyum sağlamayan enflasyon ve verimsizlik sorunları getirmektedir.

Küreselleşmenin getirdiği yeni ekonomi, maliye politikasını eskiden olduğundan daha yetersiz ve bozucu bir istikrarlandırıcı araç haline getirmiştir(Ceccethetti, 2002:14). İhtiyari maliye politikası sorunlu hale gelmiştir. Küresel ekonominin daha esnek mal, emek ve sermaye pazarları maliye politikasının istikrarlandırıcı özelliğini tersine çevirmiştir. Maliye politikasının çok yavaş çalışır hale gelmesinin yanında artık maliye politikasını anlamlı bir şekilde yürütmek de mümkün değildir(Ceccethetti, 2002:12).

Küreselleşmeyle meydana gelen oynaklık ve belirsizlik yüzünden maliye politikasında zamanlama büyük sorun haline gelmiştir. Maliye politikası bir yasama sürecini gerektirdiği için kısa ve değişken ekonomik durgunluk ve krizleri yönetmede etkisizdir. Zamanlama ve zamanında uygulama sorunu dışında maliye politikası etki için belli bir zamanı gerektirmektedir(Ceccethetti, 2002:13). Temel problem ekonomik uyarı paketlerinin içiyle ilgilidir. Ekonomik uyarı paketlerini iktisatçılar değil, siyasiler yazmaktadır. Mali uyarı, ekonomi ve siyaset bilimlerinin aynı anda ortak bir alanıdır(Ceccethetti, 2002:13). İktisatçılar dikkatlerini tasarladıkları şeyi yapmayı planlayan bir kaç önemli kişiye, onu yapmalarını sağlamaya odaklanmayı tercih eder, diğerlerinin yapmalarının önemi yoktur. Oysa politikacılar, programlara desteği kazanmak ve bir sonraki seçimi garantilemek için olabildiğince çok sayıda insanı ödüllendirme noktasına bakarlar(Ceccethetti, 2002:13).

Küreselleşmeyle ekonominin şoklara uyum sağlamada daha esnek hale geldiği düşüncesi aslında küresel ekonomide ana sorunların kaynağı olarak gösterilmektedir(Ceccethetti, 2002:14). Ekonominin nekahet güçleri arttığı ölçüde politikanın iş yapması için daha az zamanı kalır. O zaman yasal süreçten gelecek her hangi bir uyarıcı program niyetini yapmak için çok geç kalacaktır(Ceccethetti, 2002:14). Buna ilaveten varlığa dayalı kağıtlar ve geçici yardımlar yoluyla

piyasalar, ekonomik teşvikleri bozmaya çalışan hükümetler tarafından konulan engelleri daha kolay atlatmayı sağlamıştır(Ceccethetti, 2002:14). Hatta maliye politikası anlamında bir çok politika seçeneği anlamsız hale gelmiştir.

Bunların hepsi, ihtiyari maliye politikasının çok zayıf bir istikrar aracı olduğunu göstermektedir(Ceccethetti, 2002:14). Ekonomik olarak anlamlı uyarıcı yasama faaliyetinde bulunmak mümkündür, ancak gerçekleşmeyeceği anlaşılmalıdır(Ceccethetti, 2002:14).

Maliye politikasıyla uyarıcı müdahaleler yerine, yasamacılar dikkatlerini uzun dönemli büyüme için somut temelleri inşa etmeye yoğunlaştırmalıdır. Bu, yenilik ve sıkı çalışmayı teşvik edecek yapısal vergi ve harcama politikalarını yaratmak demektir(Ceccethetti, 2002:14).

Küreselleşmeyle birlikte değişen ekonomik yapı ve performans, politika prensiplerinin ve hükümetin rolünün yeniden ele alınmasını gerektirmektedir(Hauikioya and Hahl, 2001:7). Bilgiye dayalı büyümenin ardındaki anahtar faktörleri uluslararasılaşma, liberalleşme, deregülasyon, girişimcilik, beşeri sermaye, infrastrüktür, sosyal düzen, işbirliği düzenlemeler temel araştırma ve bilim üniteleri, A&G faaliyetleri ve bilginin yayılması yeni politika alanlarıdır. Eski klasik ekonomi politikası uygulamaları küreselleşmeyle geçerliliğini yitirmiş durumdadır(Hauikioya and Hahl, 2001:8). Fakir ülkeler ancak bu alanlarda politika üretmek zengin ülkeleri yakalayabilirler. Ancak küreselleşme gösteriyor ki zengin daha zengin fakir daha fakir hale gelmektedir. Bunun nedeni küreselleşmenin öngördüğünün aksine zengin ülkelere fakir ülkelere sermaye hareketi olmamasıdır; çünkü sürekli teknolojik gelişme yüzünden zengin ülkelerde sermaye verimliliği düşmesi yaşanmamakta; yani teknoloji sayesinde klasik iktisat öğretisinde sözü edilen azalan verimler kanunu çalışmamaktadır(Hauikioya and Hahl, 2001:8). Bu da sermayenin yer değiştirmesi için bir neden yaratmamaktadır. Oysa teknoloji bir politika değişkenidir. Beşeri sermaye yatırımı teknolojik yeniliği, teknolojik yenilik de büyüme sürecini beslemektedir(Hauikioya and Hahl, 2001:8).

Küreselleşmenin ulusal devletin rolünü azaltacağı ve zaman içinde tamamen yok edeceği yolunda öngörüler yapılmaktadır. Ancak devletin hem küreselleşmenin uluslararası sistemde koordinasyonunu sağlayan hem de küresel değerlerin yerel gözetimcisi olarak önemli bir işlev göreceği düşünülmektedir. Öngörünün aksine devletin düzenleyici ve gözetici rolünün süreceği beklenmektedir. Devlet kurumlarının küresel ekonomik sistem içinde politik ve enformatik kapasitesi oranında etkin rol oynayacağı düşünülmektedir(Öniş, 1994:119).

Bir olgu olarak yaşanmakta olan küresel süreç içinde bağımsız bir iktisat politikası ciddi bir varlık sorunu yaşayacağına benzemektedir, çünkü Rodrik(2002:1)'in üçlü lemmasına göre, küresel ekonomi bir üçlü lemma ile karşı karşıyadır. Buna göre ulusal sistem, demokratik politikalar ve tam ekonomik entegrasyon karşılıklı olarak uyumsuzdur.

Görüldüğü gibi küreselleşme iktisadi sonuçları bakımından karmaşık oluşumlara yol açmakta ve ekonomi politikasını radikal bir dönüşüme uğratmaktadır. Küresel sürecin bir çok yönüyle araştırılmaya ve incelenmeye ihtiyacı vardır. 1990'ların sonunda yaşanan Uzak Doğu ve Rusya krizleri gösterdi ki küresel ekonominin ciddi bir yönetim ve istikrar sorunu vardır. Bunun için çeşitli kurumsal yapılar ve işbirliği önerileri mevcuttur. Ancak küreselleşmenin kendisinden beklenen yakınsama konusunda nasıl bir sicile sahip olduğu kendi kredibilitesi açısından önemlidir. Bu sebeple devam eden başlık altında değişik zaman aralıklarında dünya ekonomisinin ve değişik bölge ekonomilerinin büyüme performansları karşılaştırılmaktadır.

4. Yakınsama Analizi

Küreselleşmenin bütün dünya ekonomilerinin lehine olacağı ve ekonomilerin artan dış ticaret serbestisi ve sermaye mobilitesi sayesinde birbirlerine yaklaşacakları umulmaktadır. Bu sebeple ekonomilerin son 30-40 yıl içinde büyüme oranlarındaki hareketlere bakmak yakınsama hakkında bir fikir vermesi bakımından önemlidir.

Tablo 1, dünya geneli, gelişmiş ülkeler, Afrika, Asya, Doğu Asya ve diğer Pasifik ülkeleri, Batı Yarım Küre, Doğu Avrupa ve Orta Doğu ülkeleri için ilk üç sütunda 1962, 1985, 1995 ve 1997 yıllarındaki kişi başına GSMH'nın ortalama, standart sapma ve değişim katsayısını göstermektedir. Tablo 1, devam eden sütunlarda ise 1962-1985, 1980-1990, 1985-1995 ve 1990-2000 arası yıllık büyüme oranlarının ortalamasını, standart sapmasını ve değişim katsayısını göstermektedir.

Bu istatistikler ekonomiler arasındaki yakınsama ve iraksama durumlarını tespit etmek amacıyla hesaplanmıştır. Iraksama ya da yakınsama kriteri, nihai olarak değişim katsayısıdır. Ortalama değeri, yayılım ölçüsü olarak bir kriter ifade etmediği için bunun yerine genellikle standart sapma kullanılsa da bu bir standart ölçü değildir, çünkü iki zaman aralığındaki mutlak büyümeyi izole edemez ve bu yüzden karşılaştırmada kullanılması sakıncalıdır. Standart sapmanın ortalama değere bölümü ile elde edilen Değişim Katsayısı (C.V.) ise, iki zaman arasındaki büyümeleri izole ettiği için etkin bir nispi yayılma ölçütüdür (Korum 1987:68). Bu yüzden burada iraksama ve yakınsama hükmü Değişim Katsayısına göre yapılmıştır.

İlk dört sütun karşılaştırıldığında dünya genelinde mutlak gelir düzeyi olarak kişi başına düşen ortalama gelir, 1962'de 1790.2 dolardan 1985'te 3260.8 dolara, 1995'te de 4880 dolara ve 1997'de de 5130 dolara yükselmiştir. Dünya ekonomisi 1962-1985, 1980-1990, 1985-1995 ve 1990-2000 dönemlerinde sırasıyla ortalama 2.28, 3.39, 2.12, 1.53 ve 2.36 oranlarında büyümüştür. Kişi başına gelirin standart sapması sürekli ikiye katlanarak büyürken, büyüme oranının standart sapması 1962-1985 için 2.23 iken 1980-1990 için 7.31'dir. Büyüme oranlarına göre çok hafif bir yakınsama görülmektedir; fakat kişi başına gelirin standart sapmalarına ve değişim

Tablo: 1: Varyans Analizi: Iraksama-Yakınsama Olgusu

Yıl,ve Dönem	Gelir Düzeyi(Dolar)				Büyüme Oranı(%)				
	62	85	95	97	62-85	80-90	85-95	90-97	90-2000
Dünya									
μ	1790	3260	4880	5130	2,28	3,39	2,12	1,53	2,36
σ	2387	4445	9127	9700	2,23	7,31	2,09	5,8	3,55
c.v.	1,333	1,362	1,863	1,890	0,97	2,15	0,98	3,15	1,50
Gelişmiş Ülke									
μ	6112	1140	24930	25770	2,77	2,7	2,06	1,58	2,93
σ	2076	3413	1424	8060	0,93	0,58	2,18	2,3	1,59
c.v.	0,339	0,299	0,057	0,31	0,337	0,21	1,05	1,45	0,54
Afrika									
μ	475	648	615	474	1,22	1,94	-0,83	1,55	2,29
σ	436	617	709	350	2,67	1,68	2,60	3,63	2,65
c.v.	0,920	0,953	1,15	0,75	2,194	0,86	-3,16	2,33	1,15
Asya ve Doğu Asya(Pasifik)									
μ	534	1105	7589	11181	4,5	4,98	4,6	5,15	3,07
σ	444	2033	11514	13724	2,36	2,55	2,64	3,42	4,10
c.v.	0,831	1,84	1,51	1,22	0,525	0,52	0,57	0,66	1,33
Batı Yarım Küre									
μ	1157	1597	21896	21389	1,69	2,49	1,66	1,4	1,78
σ	728	1048	10249	10387	1,53	0,86	1,44	2,7	2,97
c.v.	0,629	0,656	0,46	0,485	0,908	0,54	0,86	1,93	1,67
Doğu Avrupa ve Orta Doğu									
μ	1146	2731	4964	3385	4,31	2,49	-1,76	0,81	1,12
σ	734	1397	5919	4389	1,6	7,57	2,6	7,92	4,41
c.v.	0,641	0,511	1,19	1,29	0,373	1,03	-1,5	9,71	3,94
Kaynak: Sonuçlar Slişsor and Passe(1993) ve World Development Report 1997:214-215 ve World Bank Report 1997:190-1) verilerinden yararlanılarak hesaplandı. Sırayla m ortalamayı, s standart sapmayı, c.v. ise değişim katsayısını ifade etmektedir.									

oranı C.V. değerlerine göre, dünya genelinde son 30 yıl içinde ülke ekonomileri arasında sürekli bir iraksama söz konusudur. Ancak son dönem olan 1990-2000 arasında bir yakınsama söz konusudur.

Tablo 1'e göre, gelişmiş ülkelerde kişi başına gelir kriterine göre, yavaş fakat sürekli bir yakınsama görülmektedir. Büyüme kriterine göre ise, benzer şekilde

yavaş bir iraksama vardır. Afrika kıtasında her iki kritere göre iraksama gözlenmektedir. Asya ve Doğu Asya Pasifik ekonomilerinde kişi başına gelir kriterine göre, 1962-1985 arasında çok hızlı bir iraksama, daha sonra 1985-1995 arasında ise belirgin bir yakınsama görülmektedir. Büyüme kriterine göre ise, ilk dönemlerde hafif bir iraksama, son dönemde ise belirgin bir kopma vardır. Bunun 1997'de gerçekleşen krizlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Genel olarak gelişmiş Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ekonomilerini kapsayan Batı Yarım Küre ekonomilerinde, birinci kritere göre önce çok az bir iraksama, sonra belirgin bir yakınsama görülmektedir. Büyüme kriterine göre ise dalgalı bir yakınsama seyri vardır. Eski Doğu Bloku'ndaki Avrupa ülkelerini içine alan Doğu Avrupa ve Orta Doğu kategorisinde birinci kritere göre, önce belirgin bir yakınsama, sonra ise çok hızlı bir iraksama vardır. İkinci kritere göre ise mutlak bir iraksama vardır. Tablo 1 Tablo 2'de özet olarak sembollerle sunulmuştur.

Summer, Kravis ve Heston(1994)'e göre, 1950-1975 arasında gelişmiş ülkeler arasında eşitlik artarken, gelişmekte olan ülkeler arasında azalmaktadır. Buradaki sonuçlar bu bulgu ile tutarlı gözükmemektedir. Öncelikle, dünya genelinde ekonomiler arasında mutlak bir iraksama söz konusudur. Iraksama ölçütü olarak kişi başına gelir alınmalıdır; çünkü büyüme rakamları arasındaki çok düşük ve çok yüksek değerler ve büyümenin nüfus faktörünü dikkate almaması büyüme kriterinin güvenilirliğini zayıflatmaktadır. Buna göre, kişi başına gelir kriteri baz alındığında, Tablo 1'de de gösterildiği gibi, gelişmekte olan ülkeler sadece gelişmiş ülkelerle ve yeni gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında değil, kendi aralarında da mutlak bir iraksama ile karşı karşıyadır.

Tablo 2. Iraksama-Yakınsama Özeti(I,Y, DI)*

GRUPLAR	62-85	85-95	85-97	95-97	62-97	(62-85)	(85-95)	(80-90)
						(85-95)	(80-90)	(90-2000)
Kriter	Kişi Başına Gelir				Yıllık Büyüme			
Dünya Geneli	I	I	I	I	I	I	I	Y
Gelişmiş Ülkeler	Y	Y	I	I	Y	Y	I	I
Afrika	I	I	Y	Y	Y	I	I	Y
Asya ve Doğu Asya	I	Y	Y	Y	I	DI	I	Y
Batı Yarım Küre	I	Y	Y	DI	Y	Y	I	I
Doğu Avrupa ve Orta Doğu	Y	I	I	I	I	I	I	I

Kaynak: Sonuçlar Sliqtor and Passe(1993) ve World Development Report 1997:214-215 verilerinden yararlanarak hesaplandı.

* I veY, DI iraksama, yakınsama ve düşük iraksama için kısaltmalardır.

Tablo 2'ye göre hem kişi başına gelir hem de yıllık büyüme kriterlerine göre, dünya ekonomileri arasında sürekli bir uzaklaşma vardır. Büyüme kriterine göre, dünya genelinde sadece 1990-2000 dönemi için yakınsama söz konusudur. İkinci satırdaki gelişmiş ülkeler her iki kritere göre, son dönem istisnası hariç önceki dönemlerde yakınsama, sonraki dönemlerde ise ıraksama göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin 1990-2000 döneminde yakınsama yaşadıkları tespit edilmiştir. Ancak hareketin dalgalı, yani bir yakınlaşma ve uzaklaşma döngüsü şeklinde olduğunu söylemekte sakınca yoktur. Afrika bölgesi ise her iki kritere göre, önce uzaklaşma sonra yakınlaşma göstermektedir. Genel olarak her iki kritere göre, Afrika ülkeleri arasında uzun dönem içinde(1962-2000) belirgin bir yakınsama vardır.

Asya ve Doğu Asya ülkeleri arasında da yine önce ıraksama sonra yakınsama görülmektedir. 1962-1997 dönemi için kişi başına gelir kriterine göre mutlak bir yakınsama gözlenirken, büyüme kriterine göre, sürekli bir ıraksama söz konusudur. Bu durum, Çin Halk Cumhuriyeti'nin aşırı nüfusu ve bölge ülkelerinin ekonomik sistem tercihlerinin farklılıkları etkisi olduğu gibi son dönemdeki krizlerin de etkisi vardır. Aşırı nüfus birinci kriteri azaltırken, ülkelerin farklı ekonomik anlayışları ve krizler ıraksama nedeni olabilir.

Genel olarak Batı yarım küre için birinci kritere göre son ekonomiler dönemlerde yakınsama gösterirken, ikinci kritere göre, ıraksama göstermektedir. Son satırda gösterilen Doğu Avrupa ve Orta Doğu ise her iki kriter için sürekli ıraksama göstermektedir.

Görüldüğü gibi, en düşük gelirli bölgelerde belirgin bir ıraksama vardır. Göreli olarak düşük gelirli ve fakir bölgelerin gittikçe dünya ortalamasından uzaklaşması Abramovitz(1986), Pritchett(1997), Baumol(1986) ve DeLong(1988) ile tutarlıdır. Bu çalışmaların ortak özelliği, düşük gelirli ekonomilerin dünya ortalamasından uzaklaşacakları yönünde bulgu ve tahminler ileri sürmeleridir. Öte yandan, sonuçlar içsel büyüme teorileri ile de tutarlıdır. Genellikle yakınsama, daha yüksek beşeri sermayeye ve teknolojik yeterliliğe sahip olan ülke grupları arasında meydana gelmektedir. Bu bulgular içsel büyüme teorilerinin varsayımları ile, örneğin Romer(1990) ile tutarlıdır. Diğer taraftan Jones(1997)'un varyans sonuçları ile çelişmektedir, hızlı ekonomik büyümenin ve yakınsamanın dünyada genelleştiğinin iddia edilmesi söz konusu değildir.

Bu hesaplamalar göstermektedir ki, dünya ekonomileri küresel tahminlerin aksine birbirinden farklı dinamikler içindedir. Dünya ekonomileri arasında genel bir yakınsama olmadığı gibi, büyüme performansları arasında belirli bir salınım görülmektedir. Bu gösterge küresel ekonominin oynaklık ve istikrarsızlığının bir işaretidir.

5-Bazı Öneriler

Küreselleşme ile ilgili belli başlı şikayetler sık sık oluşan ekonomik ve finansal krizler, iktisadi ve mali oynaklık, istikrarsızlık, belirsizlik, uluslararası ticaret ve finansal hareketlerin asimetrikliği, eşitsiz uluslararası ekonomik güç dağılımı ve ekonomi politikasının etkinsizliği noktalarında yoğunlaşmaktadır. Finansal oynaklık sorununun çözümü esas itibarıyla küresel ekonomik ve mali güvenin tesis edilmesi ve dünya ekonomik ve finansal sisteminin kurumlaşmasıyla ilgili bir konudur. Ekonomik istikrar ve güven için öncelikle yerel yatırım stratejilerinin geliştirilmesi gereklidir. İkinci önemli gereklilik ise yerel çatışma yönetim kurumlarının güçlendirilmesidir ki bunlar ekonomik anlamda: a) Katılımcı politik kurumlar; b) Sivil politik özgürlükler; c) Özgür sendikalar; d) Etkin bürokrasi; d) Nitelikli bağımsız yargı; e) Sosyal güvenlik ağlarının tesisidir(Rodrik, 1999:25-7).

Küresel ekonomide dışa açılma konusunda bir ihracat fetişizmi görülmektedir. Aslında ihracat bir ekonominin ithalata erişmek için ödediği bir bedeldir(Rodrik, 1999:31). Buna göre ihracat bir amaç değil, araçtır. Verimliliğin ihracata yol açması beklenir, ihracat verimliliğe yol açan bir unsur değildir. İthalatın içeriği fikir, kurum, mal ve hizmet, ara malı ve sermaye malı ve sermayeden oluşur ve ithalat bir ekonominin temel ihtiyacıdır(Rodrik, 1999:35).

1970'lerin krizine makroekonomik uyarlamalar neden olmuştur. Asya krizine ise uluslararası sermaye pazarlarının risk ayırt etme konusunda etkin olamayışı başta olmak üzere mali ve makroekonomik oynaklıkların artması ve krizin yönetiminde çatışma kurumlarının eksikliği neden olmuştur(Rodrik, 1999:63). Rodrik(1999:36)'e göre krizin nedenleri özellikle asimetrik bilgi olmak üzere vade uyumsuzluğu, sürü davranışı ve varlık değerlerinin pezo sorunlarıdır. Bu sorunlar esas itibarıyla küresel piyasaların etkinlikten uzak ve kurumlaşmamış olması yanında, piyasa düzenleyici bir kamusal gücün, yani ulusal ekonomide klasik devletin minimum görevlerini yerine getirecek bir otoritenin olmamasıdır.

Küreselleşmenin artıracığı düşünülen direkt yabancı sermayenin teknoloji transferi, pazarlama kanallarının oluşması, daha iyi yönetim ve iş gücü eğitimi gibi yararlarının olmasına rağmen abartılıdır. 1 dolarlık direkt yabancı sermaye yatırımı ile yerli sermaye yatırımı arasında bir fark yoktur. Çok güçlü pozitif dışsallık olmadıkça yabancı sermayeyi yurt içi sermaye aleyhine sübvansane etmek rasyonel değildir(Rodrik, 1999:42). İhracat kötümserliği için bir sebep yoktur. Diğer taraftan ihracat ve direkt yabancı yatırım fetişizmi sorgulanmalıdır. Ekonominin büyümesini sağlayan küresel ekonomi değil, yerel yatırımların çabalarıdır(Rodrik, 1999:45).

1950'lerin sermaye köktencilikinden günümüze, makroekonomik istikrar, serbest pazar ve küçük devlet felsefesine bir seyir olmuştur(Rodrik, 1999:61). Ancak büyüme ve gelişme, stratejik bir tutarlılık içinde amaçlı sanayileşme ve gelişme hedeflerine kilitlenme ile sağlanabilir. Doğu Asya'da hükümetler özel sektör yatırımlarını sübvansane edip vaatlerle yönlendirerek ve kendine özgü yöntemlerle

teşvik ederek, sermaye ve sermaye birikimi teşvik edilmiş ve 1960'ların başlarında yatırım oranı düşük olan Güney Kore, Tayvan ve Singapur başarılı büyümeler yapmışlardır(Rodrik, 1999:62; Dünya Bankası, 1993). Dünya Bankası raporunun bu başarıyı piyasa ekonomisinin tam bir başarısı gibi göstermesine rağmen, kesin bir başarılı yatırım kuralı olmadığı gibi izlenen politikalar da ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Her ülkenin kendine özgü şartları ve bazılarının da kendine özgü yönleri vardır(Rodrik, 1999:62).

Gümrük duvarlarının ve geleneksel korumacılığın giderek kalktığı bir dünyada rekabet edebilmek için, yeni ürün ve üretim yöntemleri, yeni yönetim teknikleri ve yeni teknolojiler geliştirmeye yönelik bütünsel bir yeteneğin kazanılmış olması gerekir. Ulusal inovasyon sisteminin kurulması gereklidir(DPT, 2002:4).

Dünyada problemlerin münferit olmaktan çıkıp ulusal sınırları ve egemenlik alanlarını aşması, bankacılık ve finansal faaliyetler, küresel kirlenme ve uyuturucu gibi ortak konuların çoğalması; belli başlı sosyal denge gerekleri, geniş kabul gören insan hakları ve demokratik prensipler; iş pratiği ve ticari kuralların yeknesaklıklarla daha iyi korunması olgusu uluslararası kurumlara olan talebi artırmıştır(Coghianese, 1999:1). Buna göre, küresel ekonomi ve siyasal sistem, adil bir temsil sistemi içinde bütün dünya toplumlarının katılımı ile etkin bir şekilde yönetilmelidir.

Özellikle küresel krizlerin önlenmesi ve uluslararası finansal yönetimin tesisi için IMF'nin uluslararası merkez bankası olması; uluslararası kredi sigorta şirketi kurulması; uluslararası küresel iflas mahkemesi kurulması, uluslararası banka sisteminin düzenlenmesi; dünya finansal otoritesi adı altında bir örgüt kurulması; özellikle Meltzer Raporuna göre, IMF ve Dünya Bankasının reforme edilmesi ve en önemlisi küresel ve ulusal politikalar arasında uyum sağlanması gerektiği ve bunun yönetiminin Batı tarafından yapılması gerektiği ima edilmektedir(Solimano, 2002:17). Küreselleşmenin yarattığı temel eşitsizlik sorunu ve oynaklık sorunu baz alınır, zarar gören taraflara sosyal güvenlik kalkanı geliştirilmelidir(Masson, 2001:2).

Küreselleşmenin oynaklık yaratması sebebiyle Batı ülkeleri küreselleşmenin yönetilmesi gerektiğini düşünmektedirler(Solimano, 2002:7). Bu sebeple uluslararası finansal örgütlerin yeniden yapılandırılması önerilmektedir. New Bretton Woods veya New Finansal mimariden bahsedilmektedir. İstikrar için dünya ekonomisinin tamamen ABD ekonomisinin iç piyasa ve kurumları gibi olması gerektirdiği de savunulmaktadır(Frankel and Roubini, 2001: 103). Bu türden yargılar esas itibariyle küresel ekonomide hem iktisadi ve mali çeşitliliği yok etme riskini hem de krizleri doğurması açısından bulaşma kanallarının köklüce tesis edilmesi riskini getirmektedir. Küresel ekonominin işleyicinin doğal bir süreç olmadığına anlaşılması şu an itibariyle ulaşılmış en olumlu sonuçtur. Bu nokta itibariyle küreselleşme literatürü olumlu katkılar yapmıştır. Yapılması gereken IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütünün Birleşmiş Milletler çatısı altında dünya devletlerinin bütüncül katılımı ve eşit temsili ile tesis edilecek bir yeniden yapılandırma süreciyle küresel ekonominin kurumsal elemanlarının kurulmasıdır.

6. Sonuç

Bu çalışma mevcut küreselleşme literatürünü kısmen inceleyerek küreselleşme kavramı ve tartışmalarıyla ilgili temel konuları ele almıştır. Buna göre küreselleşmenin iki temel tanımı vardır: Birincisi küreselleşmenin masum tanımı, diğeri ise masum olmayan tanımıdır. Masum tanıma göre küreselleşme, teknolojik gelişme ve ekonomik serbestleşmeyle beraber uluslararası ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin ulusal sınırların kısıtlaması olmadan artması ve dünya ölçeğinde yaygınlaşmasıdır. Kavramın masum olmayan tanımına göre ise küreselleşme, soğuk savaşı kazanan gelişmiş kapitalist ülkelerin kendi aralarında belli güç dengeleri içinde dünya ölçeğinde başta ekonomik olmak üzere, kültürel ve siyasi kazanımlar sağlama ve küresel pazarlardan olabildiğince büyük pay alma sürecidir.

Küreselleşmenin ister birinci tanımı ister ikinci tanımı geçerli olsun kendisi bizzat bir olgudur. Şu an itibariyle küresel ekonomi ciddi bir yönetim ve istikrar sorunu ile karşı karşıyadır. Dünya ekonomileri genel olarak belirsiz yakınsama yaşamalarına rağmen bu yakınsama da istikrarsızdır. Diğer taraftan yakınsamalar da sadece gelişmiş ülkeler arasında belirgindir. Özellikle yaşanan son küresel krizlerin söz konusu yakınsamayı negatif etkilediği rahatlıkla söylenebilir. Bu sebeple küresel ekonominin istikrarı, eşitçi işleme ve etkinliği için bütün dünya ülkelerinin eşit katılımı ile tesis edilecek kurumlar aracılığı ile sürecin yönetimi gereklidir. Aksi halde küreselleşme, ülkeler arasında sürekli kötüye giden gelir dağılımıyla birlikte aralarında ciddi bir iraksamaya yol açacaktır.

Referanslar

- Abramovitz, Moses 1986, "Catching Up, Foring Ahead, and Falling Behind" *Journal Economic History*, Vol.XLVI, No.2(June 1986):386-405.
- Bairoch, Paul and Kozul-Wringht, Richard 1996, "Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in the World Economy" *Unctad*, No:113, March.
- Baumol, William J.1986, "Productivity Growth\ Convergence, and Welfare: What the Long-Run Data Show" *American Economic Review*, 76, 5, December, 1072-1085.
- Cecchetti, Stephen 2002, " The New Economy and the Challenges for Macroeconomic Policy" *NBER Working Paper Series*, w8935, May.
- Coglianesi, Cary 1999, "Transforming Global Governance: From Nation State to International Institutions" *Discussion Paper*, July 11-14, Harvard University, J. F. Kennedy School of Government.
- DPT 2000, *Küreselleşme Özel İhtisas Raporu*, Ankara.
- Delong, J. Bradford 1988, "Productivity Growth, Convergence, and Welfare:Comment" *American Economic Review*, 78, 5, December, 1138-1154.
- Edison, Hali and Levine, R and Ricci Luca and Slok Thorsten 2002, "International Financila Integration and Economic Growth" *Working Paper*, NBER, w9164 September.

- Frankel, Jeffrey A. 2000, "Globalisation of the Economy" Working Paper, NBER, w7858, August.
- Haukoija, Teeemu and Hahl, Jarmo 2001, "The Emergence of The New Economy, and Its Challenge to Financial Intermediation and Banking: A Survey"ETLA, www.etsa.fi.
- Hirst, Paul and Thompson, Grahame 1996, Küreselleşme Sorgulanıyor Dost Kitap Evi, çev:Çağla Erdem, Elif Yücek Eylül Ankara.
- Kazgan, Gülten 2000, Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Khan, George A. 2001, "Global Economic Integration: Opportunities and Challenges" Federal Reserve Bank of Kansas City, www.kc.frb.org.
- Khor, Martin 2000, "Globalisation and the South: Some Critical Issues" Discussion Paper, UN Conference on Trade and Development, No:147, April.
- Korum, Uğur 1987, İstatistiğe Giriş Savaş Yayınları, Ankara.
- Jones, Charles 1997, "On the Evolution of the World Income Distribution" Journal of Economic Perspective, Vol.11, No.3, Summer :19-36.
- Masson, Paul 20001, "Globalization: Facts and Figure" IMF Policy Discussion Paper, PDP/01/4, October.
- Öniş, Ziya 1994, "Globalization and the Nation State: The Possibilities and Limits of State Intervention in Late Industrialization" Sosyal Bilimler Dergisi, I(3), 1994:112-23.
- Pritchett, Lant 1997, "Divergence, Big Time" Journal of Economic Policy, Vol.11, No.3, Summer: 3-17.
- Rappaport, Jordan 2000, " How does Openness to Capital Flows Affect Growth" Federal Reserve Bank of Cansas City, RWP 00-11, December.
- Rodrik, Dani 1999, Yeni Küresel Ekonomi ve Gelişmekte Olan Ülkeler Sabah Kitapları, cv: Sultan Gül, İstanbul, Ocak.
- Rodrik, Dani 2002, " Feasible Globalisation" Faculty Research Working Paper Series, J.F.Kennedy School of Government, RWP02-029, July.
- Romer, Paul M. 1990, "Endogenous Technological Change"Journal of Political Economy, 98, 5, October, 71-102.
- Sligson, Mitchell A. and Smith, John T Passe1993, "Development of Under Development"İn The political Economy of Inequality, Lynne Rienner Publisher, Boulder and London.
- Solimano, Andres 2002, "Globalisation and National Development at the End of the 20th Century: Tensions and Challenges"Woking Paper, Wordbank,
- Summers, R. and Heston, A.1994, "The Penn World Tables"Quarterly Journal of Economics, 106, 2-3:27-68.
- Şaylan, Gencay 1994, Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi İmge Kitabevi, Ankara.
- Taylor, L.1997, "Editorial: The Review of the Liberal Creed-The IMF and the World Bank in a Globalized Economy"World Development, Vol.25, No.2:145-152.

Tonak, Ahmet 2000, Küreselleşme İmge Kitabevi, Ankara.

Wagner, Helmut 2001, "Implications of Globalization for Monetary Policy" IMF Working Paper, WP/01/184, Nov.

World Banks 1993, The East Asian Miracle: Economic and Public Policy, Oxford University Press:

World Bank 1998, Knowledge for Development World Development Report, Oxford University Press.